

Да посрещнем нашите съседи с “Добре дошли в област Велико Търново”

Старопрестолният Велико Търново, възникнал под името Търново, е съграждан близо 6 хилядолетия в труднодостъпна местност върху старопланинските хълмове Царевец, Трапезица, Света гора и Момина крепост, между които се вие река Янтра. От пръв поглед градът спира дъха на гостите си с уникалната архитектура на възрожденски къщи, накацали една над друга и сгушени в отвесните скали. Когато го опознаят, те са респектирани и от неговата историческа знаковост: столица на Втората българска държава (1187-1393); временна столица на Третата българска държава и седалище на приелото първата българска конституция народно събрание (16 април 1879 г.). Това е градът, в който Александър Батенберг полага клетва като първи български княз след Освобождението (26 юни 1879), в който е огласен манифестът за съединението на Княжество България с Източна Румелия (6 септември 1885 г.) и в който цар Фердинанд обявява независимостта на българската държава (22 септември 1908 г.). Има различни предположения за етимологията на името Търново. Напоследък все повече се налага мнението, че то произлиза от латинската дума за кула *turris*. Съществуват два румънски града, чиито имена се родят с това на Търново – Турну Магуреле и Турну Северин.

С въстанието на болярите Асен и Петър през 1185 г. е обявен краят на 167-те години византийска власт и е сложено начало на Второто българско царство с династията Асеневци, която успява да установи мирни отношения със съседите си. Това предпоставя разцвета на града. Той се слави наблизко и далеч с изобилие от храни, сребро, злато, восък; с развитие на рудодобив; с използване на железния плуг и водната сила; с възникване на съсловие технитари, занимаващо се с грънчарство, железарство, каменоделство, дърводелство, строителство, с монетосечене и тържища. Разраства се аристократичното съсловие, наричано боляри. Хълмовете са превърнати в крепости и дворци, градът е опасан със защитна стена. Чрез Търновската патриаршия е възстановен суверинитетът на църквата, издигнати са над 30 храма, пренасят се мощи на християнски светци и се основават манастири. Възникват Книжовната школа на Патриарх Евтимий (определяна като средновековен университет), певческата школа на Йоан Кукузел, Търновската живописна и архитектурна школа.

Търново се свързва и с формирането на българската национална идентичност през Възраждането. В тази епоха на икономически и духовен подем самоукият строител Никола Фичев създава своите архитектурни шедеври. Занаятчици произвеждат стоки за цялата Османска империя, а предприемчиви търговци отварят кантори и в Манчестър, Лайпциг, Виена, Букурещ, Брашов, Браила, Одеса, Москва. Тук започва поредната успешно приключила борба за самостоятелна българска църква. Устройват се читалища и се играят първите театрални представления, издирват се старини, комити подготвят борба за свобода.

Днес гражданите на Велико Търново се радват на нова динамика и растеж. През 1997 г. печелят Награда за устойчиво развитие на Централна и Източна Европа, а през 2010 – приза „Балканска столица на културния туризъм”.

Да се представим на нашите съседни

Според данни от проведеното през 2011 г. преброяване област Велико Търново е населявана от 258 494 души или 3,5% от общия брой на населението на страната. 90,5% от жителите на областта са се самоопределили като представители на българската етническа група, 6,6% декларират принадлежност към турския етнос, а 1,6% – към ромската етническа група. Преобладаващото вероизповедание е източно православно християнство.

Значимите събития в живота на болярите, както и до днес обичат да се определят търновци, опазват спомена за славни времена, поддържат жива културната памет на поколенията, съхраняват традициите и ги превъплъщават в нови културни образци. Културната емблема на Велико Търново е аудио-визуалният спектакъл „Царевград Търнов – звук и светлина”, създаден през 1985 г. във връзка с тържествата, отбелязали 800 години от въстанието на Асеневци. Спектакълът е част от празненствата по повод Деня на Велико Търново, но може да се наблюдава и по предварителна заявка на организации и туристически групи. Той съчетава светлинни, звукови и словесни ефекти и е реминисценция на исторически събития, асоциирани с древната столица.

Царевец ежегодно се свързва и с друго събитие, което привлича огромен интерес – Фестивалът „Сцена на вековете”. Културният форум за оперно и балетно изкуство се провежда през лятото, представленията се изпълняват на открито под звездите, сред естествения декор на крепостта Царевец.

Част от традиционния празничен календар на търновци е международният фолклорен фестивал „Велико Търново”, в който участват музикални и танцови ансамбли от цял свят. Това е ежегодна лятна проява от 1998 г. насам. Тя е един от общо 270-те международни форума със статут фестивал на CIOFF (Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels), международна неправителствена организация към ЮНЕСКО.

Провежданият през април-май Старопланински събор „Балкан фолк” е основно събитие на Музикалните празници „Евро фолк” под егидата на Европейската асоциация на фолклорните фестивали EAFF (European Association of Folklore Festivals). В него участват от 9000 до 15000 музиканти, певци и танцьори. Всички концерти се излъчват на живо по световната интернет телевизия Eurofolk.

Великотърновският университет „Св. св. Кирил и Методий” е домакин на международен летен семинар по български език и култура за чуждестранни българи. Той привлича ежегодно над 100 участници от над 40 страни, в които се преподават и изследват исторически и съвременни аспекти на българистиката.

Търново е определян и като града на художниците. Национална изложба „Послания от вековете” се организира от община Велико Търново, Съюз на българските художници, клуб „Патриарх Евтимий” и се провежда под патронажа на кмета на гр. Велико Търново в Изложбени зали „Рафаел Михайлов” на всеки две години.

Да покажем на съседите наши любими места

В град като Търново, наричан от византийските хронисти, посещавали тези земи през 13 и 14 век, втори по хубост след Константинопол, опазващ 1518 недвижими паметници на културата, двама се на живописни околности и неповторими природни гледки, е изключително трудно да се открият няколко любими за търновци и техните гости места. С този кратък пътепис се надяваме да провокираме любопитството, което неизбежно ще Ви накара да тръгнете насам.

Ако погледнем отвисоко, ще видим релефната панорама на четирите хълма. Хълмът Царевец е бил обитаван от 22 владетели и 17 патриарси. Дворецът и патриаршеската църква „Възнесение господне“ са изградени на този най-висок връх и в непосредствена близост, за да символизират върховенството и единството на светска и духовна власт в ценностната система на средновековните българи. Вторият по значимост е връх Трапезица. Непревземаеми крепостни стени са отделяли аристокрацията и са опазвали над 17 черкви. Най-голям е храмът „Св. Йоан“, издигнат от цар Асен I и пренесъл в него мощите на св. Йоан Рилски Чудотворец – един от най-почитаните от православията светци, основал най-големия манастир – Рилския при Първото българско царство в 10 в. На хълма Света гора пък са били устроени множество манастири, книжовната и живописната школа. Днес тук се извисяват величествената статуя на техния основател патриарх Евтимий и сградата на Университет „Св. св. Кирил и Методий“.

Следващата ни дестинация са някои от множеството средновековни черкви на Търново. В „Св. 40 мъченици“ ще видим Омуртаговата и Асеновата колони, както и гробът на цар Калоян от династията на Асеневци. Най-старият храм е „Св. Димитър Солунски“, в който Асен и Петър обявили края на византийската власт.

Уникалната възрожденска атмосфера на Търново може да се почувства, ако се разходим по Самоводската чаршия и надникнем в дюкяните на изкусни занаятчии. Тук ще видим шедьоври, разкриващи гениалния талант на Никола Фичев (наричан Кольо Фичето) – къщата с маймунката и ханът „Хаджи Николи“. Османлиите наричали хана „сухото пристанище“, защото тук и пролет и есен „акостирали“ търговци от цялата империя. Той е с открити фасади и кръстати сводове, с ажурна дантела от арки и балкончета, повдигнати от каменна колонада.

На 5 км от Търново се намира Арбанаси – архитектурен резерват от 16-18 в. Българи, гърци и албанци, замогнали се покрай доставки на добитък за Османската империя, построили къщите си тук и издигнали храмове. Суровият и строг външен вид на арбанашката къща с високи каменни зидове, без балкони, с решетки на прозорците и здраво обковани външни врати крие във вътрешното си устройство богатство и разкош.

В околностите на града можете да посетите над 15 действащи манастира. В Преображенския манастир например ще видите стенописи от Захари Зограф, наричан най-знаменития български иконописец на всички времена. Тук игуменът ще почерпи с манастирска ракия и ще Ви покаже „колелото на живота“.

Да представим на съседите наши водещи организации

Област Велико Търново заема централната част на Северна България и се простира от билото на Стара планина до река Дунав. Свищов е най-голямото ѝ пристанище. Разнообразните природни ресурси, развиващата се инфраструктура, квалифицираната работна ръка и ангажираността на институциите предопределят потенциала за растеж и интереса на чуждестранни инвеститори. В стопанския профил на областта най-голям дял имат предприятия, които се занимават с търговия, преработваща индустрия, транспорт и съобщения, електро- и газоразпределение, селско стопанство, туризъм, култура и образование.

Индустриалната дейност е съсредоточена главно в общините Велико Търново, Горна Оряховица, Свищов и Елена. Български и чуждестранни инвестиции (САЩ, Германия и Чехия) са вложени в „Практикер“, Техномаркет Европа“, „Е-ОН“ (вече закупена от чешката компания „Енерго-про“), фабриката за нетъкан текстил „Арбанаси“, фабриката за бира „Болярка“ във Велико Търново, най-голямата в Северна България железопътна гара и летището в Горна Оряховица, „Захарни заводи“ в Горна Оряховица, „Ел Кар“ и „Интериор-глас“ в Елена. Фирма „Аркус“ АД е специализирана в производство на оръжие. Акционерното дружество инвестира и в създаденото през 2003 г. във Велико Търново училище Американски Колеж Аркус. То предлага обучение на английски език и притежава лиценз от българското образователно министерство, акредитация от International Baccalaureate Organisation; European Council of International Schools – глобална мрежа за най-добри международни практики в образованието и от New England Association of Schools and Colleges – американска агенция. В него са приети и ученици от Румъния.

Обработваемата земя в областта е 2,6 млн. дка. Отглеждат се зърнени и технически култури, лозя и плодове. В Горна Оряховица е развита селскостопанска авиация. В Лясковец се намира единственият на Балканите музей на градинарството. През 18 в. местните хора първи в границите на Османската империя започнали да се занимават с производството на зеленчуци. Въпреки недоверието на сънародниците си, те бързо намерили пазар на своята продукция в Европа, някои се преселили в Австроунгарската империя. Тук е открита древноримска преса за грозде, която е символ на този винарски край. Днес майсторите-винари се славят с пенливите си вина.

Развити се всички туристически сектори. Освен културния, образователния и религиозния туризъм, все по-популярни стават селския и екологичния туризъм. Атрактивен заради разнообразието от дивеч е и ловният туризъм. Еленският Балкан е популярен с уникалните си къщи за гости, които осигуряват инструктори по скално катерене, планински, ски и вело-водачи. Богатството от минерални води пък стимулира балнеолечебния и спа-туризъм.

Областта е значим център за висше образование. Великотърновският университет е най-известен с историческите и филологическите си факултети. Тук се намира и Националният военен университет „Васил Левски“. Свищовската Стопанска академия „Димитър Ценов“ предлага обучение по всички икономически специалности.

Да кажем на съседите защо Стефан Стамболов означава много за нас

Стефан Стамболов е възрожденски деец, активен участник в борбите за Освобождение през 19 в., политик и държавник с трайна диря във формирането на Третата българска държава. Той единствен от плеядата български революционери успява да достигне политически върхове. Наричан българският Бисмарк, той привлича вниманието на двама чуждестранни биографи и намира място в световните енциклопедии.

Стефан Стамболов е роден на 31 януари 1854 г. във Велико Търново. Той е седмото от 11-те деца в семейството на търговеца Никола, наричан стамболия, защото натрупал богатството си в Истанбул. Стефан започнал образованието си в частното училище на Т. Шишков, на когото Митхад паша отпуснал 15 000 гроша за реформата си по сливане на турски и български училища. През 1870 г. е стипендиант в Одеската духовна гимназия. Завладян от съпротивата срещу царския абсолютизъм, той е изгонен от Русия и се озовава в Букурещ, където става част от българската революционна емиграция. Изследователят на българо-румънските връзки проф. Константин Велики пише за срещите му с румънски политически активисти – Константин Доброджану-Геря, д-р Николае Зубку Кодряну и др. Той търсил помощта и на Йон Братиану от тогавашното румънско правителство, който обещал 2000 пушки за подготвяните от българите въстания при условие, че ги пренесат за 1 нощ през Дунава, но това било непосилна задача. Връща се в България след гибелта на Васил Левски, за да продължи делото му и да участва в Старозагорското и Априлското въстание.

Първата му изява на държавник е като председател на Четвъртото народно събрание (1884–1886 г.). От 1887 г. до 1894 е министър-председател. В атмосфера на остра конфронтация относно външно-политическата ориентация на младата държава Стамболов полага началата на политики, основани на принципа на относителна самостоятелност и преследване на национални интереси. Той осъществява успешна икономическа политика, която обхваща протекционизъм на местното производство; привличане на чужди капитали и развитие на външна търговия. Гласуван е закон за отпускане на помощи и безлихвени заеми за производителите. Чрез строга данъчна политика са стабилизирани финансите. Сключени са търговски спогодби с Англия, Германия, Франция, Италия, Белгия, Австроунгарската империя, като внесените стоки се облагат с 10,5% мито. Развиват се транспорт и строителство, банково, акционерно и застрахователно дело. През 1888 г. е открито първото висше училище (днешният Софийски университет „Св. Климент Охридски“), за десетина години числеността на българската интелигенция се удвоява. През 1891 г. е приет и първият цялостен закон за народното образование, както и закон за опазване на културно-историческото наследство.

Търновци са издигнали паметник на своя именит съгражданин в самото начало на историческата Самоводска чаршия. Мостът над Янтра, строен по време на неговото управление, е наречен Стамболовият мост.

Да разкажем на съседите една наша история

В Търново се разказват много легенди за неоткрити съкровища, които и до днес привличат авантюристи, очакващи звездния си миг.

Едно предание говори, че в скалите над Патриаршеският манастир “Света Троица”, намиращ се северно от Търново, е скрита прочутата Търновска библиотека. Тук в пещера високо в скалите били изнесени всичките книги и манастирските ценности. Входът бил зазидан и замазан със счукана скала и хоросан. По нищо не личал. Можел да се намери само чрез знак изкован на скалата...

Според друга легенда, в крепостта на Трапезица била издигната царската монетарница. Намирала се до южния вход при Царева стъпка. Под нея имало подземие, в което се пазело царското съкровище. Ходникът бил покрит с каменна плоча. Надолу водели стълби до желязна врата. Само царят и пазителят на хазната знаели тайната на вратата. Пред нея имало ниши. В тях стояли скрити стражите. Когато дошли османлиите, царят им заповядал да пренесат всичко в подземие – машините за сечене на пари, суровото злато, златните и сребърните монети. Царят заповядал да се сринат монетарницата. На мястото останали само купища камъни. Входът бил под камък на ос. Той се завъртал и се откривала каменната плоча. Под нея били стълбите към желязната врата. Кой бил камъкът знаел само царят ...

Южно от Търново се намира местността Трошана. Тези земи били царски. Царят ги дарил на болярина Трошан. Той съградил манастир. Царят разбрал и надарил манастира богато. В църквата всичко заблестяло от злато, сребро и скъпоценни камъни. В палатите на Трошан през лятото идвало царското семейство. Но настанали лоши времена. Завоевателите наближили Търново. Монасите събрали всичко ценно и го скрили в подземие. Манастирът бил разрушен и опожарен. Легендата за богатствата на царския манастир останала...

По време на Римската империя в близост до днешно Търново (на 18 км северно от града) процъфтявал Никополис ад Иструм, град основан през 102 г. от император Траян. Легенда разказва, че тогава на мястото на Царевец и Момина крепост имало калета, които охранявали пътя за великолепния Никополис. Когато варварите врълетели града, римляните се оттеглили в калетата. Под тях имало големи подземия, свързани с тунел. В галериите римляните пренесли съкровищата на Никополис. Когато се наложило да отстъпят, те направили смъртоносни механизми в галериите и ги намазали с отрова. Тайните входи маскирали. Входът на подземие под Царевец се намирал в южната част. По галерия се стигало до подземно езеро. Само човек, знаещ тайната на съкровището, можел да продължи. Скрит механизъм източвал водата и по стъпала се стигало до друга галерия. Оттук надолу имало няколко нива. На всяко ниво римляните оставили по едно съкровище. В галериите към съкровищниците дебнели много опасности. Ако непосветен влезел, не можел да излезе жив. Във всяка зала имало златни и сребърни предмети, украсени със скъпоценни камъни. Безброй златни монети били стругани на купове. Подземие под Момина крепост пък било на две нива. Съкровището било долу. Входът бил голям геран. На дъното се виждала вода. По стъпала се слизало долу и там встрани започвала галерия. Когато римляните се оттегляли, отгоре сложили каменна плоча и я засипали. И до днес плочата не е открита...

